

Het Bijbelboek RICHTERS: een heilig en veilig bestaan?

beschrijving, bedoeling, betekenis

Opzet van deze Bijbelstudie

Het Bijbelboek Richters wordt vaak achterstevoren gelezen, namelijk vanuit het latere resultaat, de ontrouw van Israël. Eveneens vanuit de latere tijd van Samuel, als zou de schrijver van Richters vooral willen aantonen dat Israël een koning nodig had om een betrouwbaar volk van God te kunnen zijn. Dit komt immers in het boek Samuel aan de orde. Deze negatieve invalshoek is begrijpelijk, omdat Israël inderdaad tot ontrouw verviel en uiteindelijk een koning ontving om aan Gods bedoeling te kunnen beantwoorden.

Toch verdient het aanbeveling dit Bijbelboek te lezen door met de geschiedenis van Israël mee te denken en mee te bewegen in de gang náár zijn toekomst toe.

Zo willen we wat de auteur ons beschrijft, vooral lezen vanuit de wetsprediking van Mozes zoals hij als leider zijn onderricht aan Israël meegaf en dat vastlegde in Deuteronomium ter voorbereiding op Israëls intocht en verblijf in het land Kanaän. Voorts lezen we de geschiedenis van de richters ook vanuit het testament dat Jozua Israël meegaf (Jozua 23-24) na de voltooiing van zijn opdracht om het volk het land te doen binnentrekken en te veroveren.

Op die manier trachten we al lezende mee te bewegen met de leiding van Israëls God, Jahwe, zoals Hij met en door zijn volk de bevrijding van de gehele wereld beoogt en poogt te realiseren. In het Oude Testament blijkt Israël een unieke plaats te hebben in Gods plan voor de universele verlossing. Ondanks de zondeval van Adam en Eva in het paradijs wenst God de wereld te brengen tot de vrede in en de rust van zijn koninkrijk. Jozua had tot taak Israël te brengen tot de sabbatsrust die God voor zijn volk voor ogen heeft blijkens hetgeen de Heilige Geest ons in de Nieuwtestamentische brief aan de Hebreëen, hoofdstuk 4, van Godswege bekend maakt. Met name de volharding van de Here, de Almachtige, om door middel van Israël de wereldbevrijding tot stand te brengen, komen we in de tijd van de richters voortdurend tegen. Het boek Richters is dan ook erg bemoedigend en verdient ieders diepe en warme aandacht.

Overzicht

De beschrijving van de gebeurtenissen in het boek Richters zet in na de dood van Jozua. Ook al heerst er onzekerheid over het jaar van zijn dood, meestal wordt dit gedateerd in 1387, soms in 1250, vóór de geboorte van de Here Jezus Christus (v. Chr.) in Bethlehem. De geschiedenis van de Richters loopt van ongeveer 1367 of 1230 v. Chr. (Otniël) tot Saul (inclusief Simson, Ruth, Boaz en Samuel) in 1060 v. Chr; een tijdperk van zo'n drie honderd jaar.

De intocht in het land Kanaän onder leiding van Jozua wordt meestal gesteld op 1400 of 1300 v. Chr. en de regeerperiode van Saul als Israëls eerste koning op 1060 tot 1010 v. Chr.

De auteur geeft aan zijn geschiedenisverhaal een duidelijke structuur. Hoofdstuk 1 en 2 karakteriseren het Richtertijdperk. Daarop volgt een lengtedoorsnee van het optreden van twaalf richters in de hoofdstukken 3 – 16. De laatste hoofdstukken 17 – 21 geven een negatieve diepte- of dwarsdoorsnee van al wat er in deze tijd speelde. Ten slotte volgt er een positieve dwarsdoorsnede van de Richtertijd in het boek Ruth.

Al die gebeurtenissen vinden in diverse regio's van het beloofde land plaats en in verschillende steden en dorpen. Voor een goed begrip van deze locaties gebruiken we zowel de *Atlas van de Bijbel* van L.H. Grollenberg en A. van Deursen alsook de *MacMillan Atlas*, samengesteld door de Hebreeuwse auteurs Yohanan Aharoni en Michael Avi-Yona.

Uiteraard grijpen we allereerst terug op de Hebreeuwse Bijbeltekst en maken we vervolgens voor een goed verstaan van de teksten gebruik van de oude Griekse vertaling, de zogeheten Septuagint, en van allerlei Nederlandse vertalingen.

Hoofdstuk 1: Israël op eigen benen

Het boek Richters zet het verhaal over Israël in wanneer het volk van God enige tijd in Kanaän woont. De intocht in Kanaän ligt ver achter hen. Met grote rijkdommen zijn ze er op grond van Gods belofte aan Abraham in Gen. 15 vers 14 gearriveerd. Denk aan de rijkdommen van de koningen Sichon van Hesbon en Og van Basan die in beslag zijn genomen. Die rijkdom nam na de intocht toe, daar Israël de vele schatten in bezit mocht nemen uit de overwonnen steden (niet uit alle!). Jozua's generatie heeft daarvan de vruchten geplukt.

Geen opvolger

Na Jozua's dood verlopen er zo'n veertig jaar: de leeftijd van de eerste generatie. Er wordt dan geen menselijke leider aangewezen. Dit maakt één ding helder. Israël krijgt alle ruimte om nu als volwassen volk zichzelf verder te bevrijden van zowel de heidenen in Kanaän als van het heidendom! Dat is echt iets nieuws, nadat de 'knechten' van God, Mozes en Jozua, zijn weggevallen. Jozua deed er bij zijn afscheid (Joz. 23) dus goed aan om geen opvolger te benoemen, zoals Mozes (Deut. 31) dit bij zijn afscheid wel had gedaan.

Daarin toont God iets van zichzelf: Hij biedt het volk Israël de ruimte nu zelfstandig aan de slag te gaan en zich te verlossen van de vijanden en van alle ongerechtigheid, zoals Mozes dat in de woestijn met naam en toenaam had voorgeschreven. Die veertigjarige woestijntijd was voor Israël een stage- of leerperiode om te verstaan hoe het op eigen benen kan staan en zijn unieke taak in de wereld op zich kan nemen. Daarvoor is in Gods ogen nu de tijd rijp.

In het besef dat er inderdaad meer moet gebeuren, raadpleegt Israël als één man de Here zijn God. Wie moet het voortouw nemen om de strijd tegen Gods vijanden voort te zetten? De gezamenlijke raadpleging bewijst dat Israël dit werkelijk eensgezind wil gaan doen. Dat is positief en hoopgevend!

Continuïteit

Het begin sluit volop aan bij wat er tot dusver is gedaan en hoe er is gewerkt. Direct kiest de auteur zijn woorden zorgvuldig uit. Hij schrijft letterlijk in vers 1, dat hij de geschiedenisbeschrijving van Israël vervolgt. Zo koppelt hij zijn schrijven aan dat van het boek Jozua, namelijk door het simpele woordje 'en' in hoofdstuk 1 vers 1.

Die continuïteit blijkt ook in wat er gebeurt. Israël erkent zijn God Jahwe als de Leider, zoals elke generatie de goede keus moet maken. Daarvoor hadden zowel Mozes als Jozua aan het eind van hun optreden immers het volk samengeroepen. Het volk verzamelt zich waarschijnlijk weer in Sichem als in Jozua's tijd. Zoals Mozes voorschreef komen de oudsten uit alle stammen bijeen doordat en nadat de priesters hen door middel van de zilveren trompetten hebben opgeroepen. Zo moet het volk steeds samenkomen, leert Numeri 10 vers 1-10.

De oudsten vragen de priesters om met behulp van de bekende stenen, de urim en de tumim, de Here te raadplegen om te weten wie er in de strijd voorop zal gaan. De donkergekleurde Pinechas zal als hogepriester daarin de leiding hebben gehad. Geen stam mag zo eigenwijs zijn om zichzelf tot leider verheffen. De Here wijst Juda aan als de stam die Hem vertegenwoordigen zal in het vervolgen van de strijd. Als Bijbellezer kun je zeggen: uiteraard wordt Juda aangewezen. Juda moest steeds het voortouw nemen. Ook dat lezen we in Numeri 10, en wel in vers 14. Zoals Juda na het vertrek van de berg Sinaï telkens vooropging, zo ook nu.

Zijn opzettelijke aanwijzing legitimeert of rechtvaardigt het vooraanstaande optreden van Juda. Dit klinkt ook door in Gods concrete antwoord: 'Ik geef het land in Juda's macht!'

Volgende generaties

Een nieuwe generatie kiest er dus bewust voor om Gods bevrijdingswerk in dit nieuwe tijdperk voort te zetten en daarmee zijn eigen bestaan waar te maken onder goedkeuring en met ruggensteun van God. De Here blijkt niet wars van het gebruik van geweld waar het gaat om het vernietigen van zijn vijanden. Vanouds heeft Hij gezegd, dat zijn vijanden vanwege hun vijandschap geen bestaansrecht hebben in zijn wereld, zijn schepping.

Hij zet Israël in als zijn instrument om nu een deel van de aarde van zijn tegenstanders te zuiveren. Israël beschouwt Hij als zijn (eerstgeboren) zoon die Hij tot een koninkrijk van priesters maakt (Ex. 19 vers 6), dus tot een heilig volk. Indien en zolang Israël zich metterdaad als een volwassen zoon waarmaakt in een heilig leven zal het een veilig leven op aarde hebben. Dat is tegelijk de messiaanse roeping van Israël die hier tevoorschijn komt.

De nieuwe generatie heeft Gods grote verlossingsdaden niet meegemaakt, maar ze kennen deze uit overlevering van 'horen zeggen' en ze kunnen deze aflezen van de monumenten die als evenzoveel getuigen van Gods daden in het land zijn opgericht.

Met een paar simpele beginverzen in vers 1-2 vertelt de auteur dat er een sterke continuïteit met het verleden heerst. In de volgende verzen beschrijft hij hoe positief Israël optreedt in dit nieuwe begin en hoe dit alles aanvankelijk behoorlijk goed uitpakt.

Goede inzet

De Bijbelschrijver toont hoe slagvaardig Juda optreedt. Het verzekert zich van de steun van Simeon die naar Gen. 49 vers 5-7 geen eigen gebied kreeg toegewezen, om zijn stamgebied waarvan Simeon dus deel uitmaakt, te zuiveren van Gods vijanden.

Juda beperkt zich dan niet angstvallig tot de grenzen van zijn eigen stamgebied inclusief dat van Simeon. Hij bindt ook de strijd met de Ferezieten aan. Deze wonen in de belangrijke stad Bezek, even boven Gilgal. Het is de stad waar Saul later zijn legers monstert (1 Sam. 11 vers 8). Het ligt in het gebied van Benjamin. Bezeks leider of heer Bezek (Adoni-Bezek) moet Gods leiding erkennen in de straf die Juda hem toebrengt. Hij wordt onschadelijk gemaakt, zoals hijzelf vroeger zijn tegenstanders verminkte. Ook verovert Juda de sterke stad Jeruzalem, waar de 'heer van Bezek', Adoni-Bezek wordt heengevoerd en sterft.

Om dit goede voorbeeld te versterken gebruikt de auteur wat er in Jozua 15 is verhaald over Juda's activiteiten en geeft die hier een plaats in de verzen 10 - 15.

Het betreft de actie van Kaleb evenals die van zijn jongere broer Otniël. Kaleb is een van de weinigen van de Jozua-generatie die is overgebleven. Hij behoort ongetwijfeld tot het college of de raad van oudsten en verovert Hebron, zoals dat al onder leiding van Jozua was ingenomen. Waarschijnlijk was het inmiddels door de Kanaänieten en de Enakieten heroverd. Want het is voor hen een belangrijke stad, zoals Jeruzalem na de slag met Juda door de oorspronkelijke bewoners wordt heroverd. Hebron dat uit vier wijken bestond en toen Kirjath-Arba heette (arba=4), was berucht en gevreesd vanwege haar bewoners: de Enakieten. Kaleb deinst er niet voor terug en weet hen te overmeesteren.

Otniël laat zich evenzeer van de goede, gelovige kant zien. Het gaat dan om de stad Debir. Het is een cultuurcentrum van de Kanaänieten. De naam van de stad zegt het al: het is een boekenstad of stad van geleerde schrijvers.

Als prijs voor de herovering van Debir looft hij zijn dochter Achsa uit aan al wie de stad durft in te nemen. Zo'n huwelijksvoorwaarde wordt vaker gesteld. Tot tweemaal toe biedt koning Saul zijn dochter aan David aan (1 Sam. 17 vers 25 en 18 vers 17).

Otniël pakt de handschoenen met succes op en krijgt Debir in handen. Tegelijk verwerft hij daarmee Achsa tot vrouw. Op weg naar Debir maakt zij, Achsa, duidelijk dat ze niet met zich laat sollen. Wel staat ze geheel achter de strijd van Juda en het aanbod van haar vader. Tijdens de rit laat ze zich van

de ezel (teken van rijkdom!) afglijden – in moderne termen gezegd: ze springt uit de auto, klampt haar vader aan – en eist goede weidegronden in de dorre omgeving van Debir dat aan de rand van de Negev woestijn ligt. Waarschijnlijk ontvangt ze het als bruidsschat. Zij neemt de weidegronden en waterbronnen in het laagland van Debir werkelijk in bezit. Juist dat is opmerkelijk. In het Midden-Oosten gelden weidegronden en waterbronnen vrijwel steeds als gemeenschappelijk bezit van de stam of de stadsbewoners. Als vrouw zal ze deze goederen ook zelf beheren. Immers, een vrouw behoudt in deze tijd de meegegeven bruidsschat in eigen beheer.

Handhaving van de ban

De auteur laat niet na opnieuw te accentueren dat er mooie dingen tot stand komen. Want Juda slaat Gods vijanden met de ban. Dat is blijkens Mozes' wetsprediking precies Gods bedoeling (Deut. 7). Zijn vijanden moeten worden uitgeroeid. Dit geldt trouwens niet alleen de andere volken. Zodra Israëlieten zich aan Gods gezag en aan Gods eigendommen vergrijpen, worden ook zij met de ban geslagen en dus gedood. Dat hebben de hoogmoedige Korach, Dathan en Abiram in de woestijn en Achan in het land Kanaän geweten! Dit lot treft al Gods tegenstanders. Want eenzelfde gerechtigheid geldt zowel de Israëliet als de niet-Israëliet.

De Kanaänieten hebben zich hun doodvonnis al in de tijd van Noach op de hals gehaald (Gen. 9 vers 25). Daarom volstaan Juda en Simeon er niet mee om de Kanaänieten slechts een zware slag toe te brengen, maar ze treffen hen met de ban (zie vers 17). Tegelijk begint Simeon samen met Juda aan de verdere verovering van de aan hem toegewezen steden en dorpen. Zo vernietigt hij de zuidelijke stad Sefat. De naam die de Simeonieten deze stad na wederopbouw en bewoning geven, is veelzeggend. De stad heet voortaan Horma. Dit betekent: ban(vloek). Een duidelijke waarschuwing voor zowel alle stammen van Israël als de Kanaänieten.

Wat een positieve insteek en daden van deze stammen dus! Namelijk, gerekend naar wat de Here van zijn volk verlangt! Daar sluiten de Kenieten, familie van Mozes, zich bij aan. Ze heten Kenieten vanwege hun beroep als kopersmeden, zeg maar: ketellappers. Zij vestigen zich te midden van Juda en Simeon in het gebied rond Arad. Het is een bewijs van goed gedrag van de Kenieten en van hun steun aan Israël.

Huis van Jozef

Jozef, of Efraïm en Manasse (zie vers 22), volgen het voorbeeld van Juda en Simeon. Samen trekken zij op om het middendeel van het beloofde land te zuiveren van Gods vijanden. Vandaar dat ze als 'huis van Jozef' worden aangeduid. Zij gaan met hetzelfde doel als Juda op pad en wel tegen de beroemde stad Betel, die op de grens van Benjamin en Efraïm ligt. Op een slimme manier gaan ze te werk. Ze gebruiken een bewoner om hen de weg te wijzen en gemakkelijk de stad binnen te komen. Nadat ze deze met Gods hulp veroverd hebben, laten ze de man naar elders vertrekken. De inwoners slaan ze met de ban, zodat ook deze stadsbewoners in de 'scherpte des zwaards' vallen.

Ten slotte zegt de auteur dat Efraïm en Manasse samen de stam Dan te hulp komen om de Amorieten te overweldigen (vers 35). Blijft het zo rooskleurig toegaan?

Betekenis van de ban voor de toenmalige oosterse volken

Het feit dat zowel Juda, Simeon en Jozef de bevolking met de ban slaan, verdient aparte aandacht. Want hier komt voor Israël en voor alle volkeren in het Midden-Oosten iets wezenlijks aan het licht. Het verklaart, waarom de volken destijds zo vernietigend met vijanden omgingen.

Dit was namelijk een gevolg van hun heilige strijd. Het is daarom dat ook Israël deze dodelijke straf toepast. Het volk zet de strijd immers voort als een heilige, religieus gerechtvaardigde oorlog. Deze oorlog heeft niet slechts een politiek, maar vooral een religieus gezicht. Want een heilige oorlog is

naar oud-oosters besef, dus zowel voor Israël als voor de volkeren, een strijd van de goden, een strijd om de macht van de goden: wie is er Heer in het land?

Wanneer oosterse volken buit behalen in een heilige oorlog, geldt die buit als een heilig bezit van de goden. Zo'n heilige claim wordt dan voltrokken door alles en allen met de banvloek te treffen. Deze maatregel manifesteert publiek hoezeer de behaalde buit het heilige bezit van de zegevierende goden is geworden. De straf met de ban over goederen en mensen is een publieke heiligverklaring.

Zo valt al wat Israël als buit behaalt aan Israëls God toe. Hij was en is de Eigenaar van het land Kanaän en haar bewoners. Het feit dat het om zijn oorlog tegen de Kanaänieten gaat, komt ook daarin uit dat Hij de schrik voor de Israëlieten legt op de volkeren. En door de banvloek maakt Hij zich aan alle oosterse volken concreet bekend als de Eigenaar van alles en allen. Hij heeft (zo zegt Paulus later in Hand. 17) aan ieder volk zijn plaats in de wereld toegewezen en Hij is gerechtigd de volkeren hun plaats te ontnemen. Dit doet Hij bij de Amorieten en de Kanaänieten, omdat de maat van hun ongerechtigheid 'vol' is (Gen. 15 vers 16). Hun verdelging moet daarom nu compleet en totaal zijn. Het land, de mensen, dieren en goederen die met de ban worden getroffen, worden aan de Here gewijd en Hij kan het vervolgens toedelen aan wie Hij wil.

Bij het lezen van deze hoofdstukken mag niet over het hoofd worden gezien, dat het toepassen van de banvloek een fundamenteel religieuze taak van Israël is (Deut. 7 vers 2; 20 vers 17).

Na dit positieve begin van de tweede generatie slaat het tweede deel van dit eerste hoofdstuk een negatievere toon aan. Om daar goed zicht op te krijgen is het eerst nodig om een precies beeld te schetsen van de grootse opdracht waar Israël voor staat.

Een omvangrijke taak

Het gehele land Kanaän, zoals het Israël is beloofd, omvat een uitermate omvangrijk gebied. Nog voor de intocht bij Jericho werd al een groot deel van wat Israël beloofd was, in bezit genomen door het verslaan van de koningen Sichon van de Amorieten en Og van Basan ten oosten van de Jordaan. Het werd bezet door de stammen Ruben en Gad die bijzonder veel vee bezaten en door de halve stam van Manasse. Mozes maakte nog mee dat Ruben en Gad in de gehele streek van Gilead schaapskooien en steden bouwen en dat hun vrouwen en kinderen er een veilig bestaan vinden.

Zo was Gods belofte aan Israël al deels vervuld. Want het betekende een fors begin van de uitroeiing van Gods vijanden. Maar dit op voorwaarde dat de strijdbare mannen van de drie stammen voortaan voorop zouden gaan in de strijd om het West-Jordaanse gebied. Dit gebied is nog omvangrijker.

In het zuiden reikt het tot Egypte en in het noorden omvat het de Libanon met de steden Tyrus en Sidon. In het oosten omvat het delen van wat tegenwoordig Jordanië heet en in het noorden strekt het zich uit tot regio's in het huidige Syrië. Voor Israël is het dus een immense taak om dit gehele land in bezit te nemen en alle bewoners ervan te verdrijven.

Het is voorts een vrij open gebied. De stammen moeten ergens hun onderlinge grenzen trekken. Maar er blijven veel overlappingsen, zodat de Israëlieten elkaar nogal eens blijven tegenkomen. De steden Beth-Semes waar de zonnegod wordt vereerd, en Beth-Anat waar een oorlogsgodin wordt aanbeden, liggen in het gebied van Aser, maar behoren bij Naftali. Zo behoort de stad Dor aan de kust in het gebied van Manasse bij de stam Aser. Bovendien liggen de Levietensteden verspreid over de regio's van de stammen, zowel ten westen als ten oosten van de Jordaan.

Ook omvat Kanaän diverse landschappen: bergland, valleien en kust- of laagvlakten. Al deze regio's worden door diverse volken bewoond: Chiwieten, Hethieten, Kanaänieten en Giblonieten of Sidoniërs om maar enkelen te noemen. Hun steden zijn ware burchten waarin de bevolking zich bij gevaar en rampen terugtrekt om de vijanden en natuurrampen het hoofd te kunnen bieden.

Gewoonlijk bevolken de stadsbewoners de dorpen rond de steden en het platteland om er te leven en te werken. Elke vorst is dan ook heerser over het omliggende gebied van zijn stad.

Kortom, Israël heeft er de handen vol aan zich dit omvangrijke en gevarieerde gebied overeenkomstig Gods bedoeling toe te eigenen. Het hoeft niet in één keer en snel te gebeuren. De Here legt Israël geen te zware last op en zegt bij voorbaat bij monde van Mozes dat Hij het hen niet in één keer wil laten veroveren. Anders zou het land verwilderen en zouden er teveel wilde dieren gaan huizen. De Here had toegezegd (zie Ex. 23 vers 29-30): 'Ik zal het geleidelijk (voor jullie) doen', namelijk totdat jullie met zovelen zijn dat je het hele land in bezit kunt nemen. De Here was dus al van tevoren bereid zijn tegenstanders tijdelijk in delen van het land Kanaän te laten wonen.

Uiteindelijk resultaat

Geruime tijd zijn alle stammen geleidelijk aan bezig hun taak te volbrengen, het toegewezen gebied te veroveren en de bewoners met de ban te treffen. Daarbij doen zich geen onderlinge spanningen of ruzies voor tussen de stammen. Eensgezind is men bezig. Vooral in het bergland kwijten de diverse stammen zich goed van hun opdracht. Maar dan komt er toch weer een wapenstilstand die zeker nu niet te rechtvaardigen is.

Al lezende voel je hoezeer de Bijbelschrijver laat doorklinken dat er geen enkel excuus is om de strijd op te geven. Vanaf vers 21 voel je: er klopt iets niet!

Refreinmatig klinkt het: weloverwogen staken de Israëlieten de strijd tegen Gods vijanden. In de vertaling van hoofdstuk 1 lijkt het erop alsof het de stammen niet lukt de Kanaänieten en de andere volken te verslaan. In de oorspronkelijke tekst van vers 19, 21, 27, 28, 29, 30 staat evenwel steeds dat de stammen ertoe *besluiten* om de bewoners niet langer te verdrijven. Het is dus hun overwogen beslissing. Daarom is er fundamenteel iets mis!

Want het blijkt geen kwestie te zijn van niet kunnen, maar van niet **willen**. Dit komt niet alleen uit in de woorden die de auteur gebruikt; het komt evenzeer op andere manieren te voorschijn. Want zelfs wanneer Israël krachtiger, dat is: talrijker, wordt (vers 35), zetten ze niet door, lezen we. Sterker nog: de Israëlieten gaan de strijd bewust ontwijken.

Het noorden en midden

Juda is weer het voorbeeld. Het laat herovering toe van de steden in de kustvlakte. Dit blijft daardoor gebied van de Filistijnen en daar zal Israël nog veel last van krijgen.

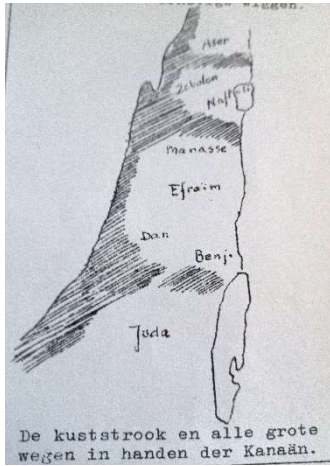
Blijkens Amos 9 vers 7 zijn er diverse invasies van Filistijnen geweest vanuit Kreta. Zij versterken de tegenstand tegen Israël, zodat de Filistijnen zich (weer) meester maken van Askelon, Ekron en Gaza (vers 19). Eveneens laten Aser en Naftali de Kanaänieten toe, al dwingen ze hen tot herendiensten. Manasse komt Aser onvoldoende te hulp, zodat Aser de stad Dor aan de kust niet veroverd. En zelfs in het bergland staken ze de strijd. Manasse veroverd Taänach en Jibleam in het gebergte van Jizreël niet. Vooral in de vlakten weten de Kanaänieten zich te handhaven. Ook dat beschrijft de auteur zo, dat het duidelijk kan zijn: weloverwogen dringen de Kanaänieten op en laten ze zich in de kust- en laagvlakten gelden. In de vlakte van Jizreël zetten ze bijvoorbeeld alles op alles om zich in Megiddo te handhaven. Door deze vlakte loopt de belangrijke karavaanroute van Egypte naar Mesopotamië. Hoe verder de Israëlieten zich naar het noorden uitstrekken, des te vaker laten ze de vijanden in leven en zien ze ervan af hun steden te veroveren. Daardoor wonen de Kanaänieten in hun midden.

De verhouding is in het noorden omgekeerd. De Kanaänieten vormen er de meerderheid, zodat de Israëlieten er te midden van de Kanaänieten wonen. De stam Dan spant de kroon. Het zegt te weinig ruimte te hebben in het midden van het land. Maar dan strijden ze niet om zich meer grondgebied toe te eigenen. Ze verhuizen grotendeels naar het noorden (hoofdstuk 18) en vestigen zich te midden

van de oorspronkelijke bewoners. Ook al helpt het huis van Jozef hen het gebied te besturen, ze laten de Kanaänieten welbewust de overhand behouden.

Driedeling

Het resultaat van de wapenstilstand is dat de oorspronkelijke bewoners, de Kanaänieten, geografisch gezien een wig weten te drijven in de gelederen van Israël. Ze houden de kuststrook en alle grote wegen in handen. Zo bijvoorbeeld de weg van de zee naar de Jordaan. Daardoor scheiden ze Juda van Efraïm en Manasse. Hetzelfde gebeurt in het noorden: tussen Manasse en anderzijds Zebulon, Aser en Naftali behouden ze een strook land van de Karmel tot de Jordaan. Het land van Israël raakt daardoor in drie parten verdeeld (zie bijgaand kaartje).

Zijn de stammen voor deze wapenstilstand en hun uiteindelijk halfhartige strijd te verontschuldigen? Was de taak van Israël misschien te immens, te groots?

Er ligt geen rechtvaardige reden ten grondslag aan hun gebrek aan doorzettingsvermogen. Vanaf vers 21 accentueert de auteur de tweërlei houding die in Israël heerst: doorzetten of opgeven? Er is echt iets mis.

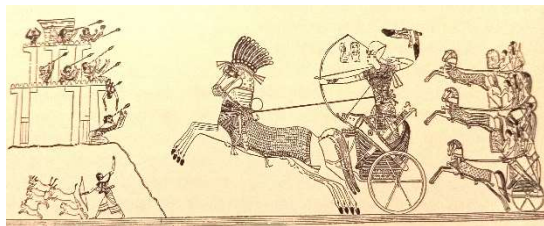
Ga de gegevens in hoofdstuk 1 maar na en loop bijvoorbeeld de plaatsen langs die niet in handen van Israël vallen. Dit geldt Sidon en Tyrus in het noorden evenals heel de Libanon. Het geldt ook diverse steden die aan de Levieten zijn toegewezen: de stad Taänach (Joz. 21 vers 21) in Manasse, Gezer, (Joz. 21 vers 21) in Efraïm, Nahalal (Joz. 21 vers 35) in Zebulon, Helba en Rechob (Joz. 21 vers 31) in Aser, Ajalon en Gibbethon (Joz. 21 vers 24) in Dan. Deze blijven nu in vijandige handen!

Waarom deze stilstand?

Uiteindelijk deinst ook Juda terug voor de macht van de Kanaänieten in de laagvlakte. Daar ziet het de gevaarlijke ijzeren strijdwagens op zich af komen. In andere kustgebieden is het niet anders!

Het was al sinds de intocht bekend: de Kanaänieten hebben gevaarlijke strijdwagens waarover Israël niet beschikt. Daarmee weet de koning van Hazor zich sterk te maken, zo leert Jozua in hoofdstuk 11 (vers 4).

Al deze Kanaänietische volken beschikken over tweewielige krijgswagens. Vanuit de noordelijke rijken

en Egypte zijn deze ijzeren wagens als bestanddelen van een sterke strijdmacht geïntroduceerd en vormen ze de bereden troepenmacht van de Kanaänieten. Zowel de wagens en de wagenmenners alsook de paarden zijn met ijzer bepantserd en daardoor niet gemakkelijk dodelijk te treffen (afbeelding uit: A. Noordzij, *Gods Woord en der*

eeuwen getuigenis, Kampen 1924, p. 216). Bovendien moet er tegen zwaar bewapende en goedgetrainde soldaten worden gestreden. Daarover beschikt Israël niet. Voor zo'n strijdmacht schrik je dan toch terug? Althans, dat is wel echt menselijk!

Anders gezegd, je moet lef hebben en een sterke geloofsmotivatie om de strijd van God met zijn tegenstanders (steeds) te (blijven) voeren.

De Kanaänieten krijgen daardoor de tijd om zich van de slagen die hen onder leiding van Jozua zijn toegebracht, te herstellen. Vooral de stam Dan krijgt er mee te maken. Deze stam kreeg de laagvlakte toegewezen (Joz. 19 vers 40 - 48) en weet met de hulp van Jozefs huis de Kanaänieten tot herendienst te brengen. Dat doen ook andere stammen. Het zijn gemakkelijk verkregen arbeiders die Israël nodig heeft. Is dit misschien een reden om de Kanaänieten rust te gunnen?

Het is menselijk en 'natuurlijk' om zo te denken. In het bijzonder als je aan de ijzeren strijdwagens denkt, dan kun je je voorstellen dat de strijd hapert, zelfs wordt gestaakt. Wie wil er tegen geweld en strijdwagens blijven opboksen en blijven vechten voor het bezit van het beloofde erfgoed? Het is wel zo eerlijk om je de situaties en keuzes in te leven waar Israël destijds voor stond. Dit alleen al om niet al te lichtvaardig terug te kijken naar Israëls nalatigheid. Maar enig begrip voor Israël is geen reden tot verontschuldiging van de wapenstilstand!

Gerechtvaardigde wapenstilstand?

Wat leert Israëls verleden over het overwinnen van vrees? Wat was er met de strijdmacht van Egypte gebeurd? Of sprak dit verleden deze generatie niet meer, of onvoldoende aan?

En wat zei Jozua ook al weer over de strijdwagens van de Kanaänieten, zie Joz. 11 vers 6 en 17 vers 16-18? Waar komt het uiteindelijk voor Israël in deze strijd eigenlijk op aan? Toch niet, dat het voor eigen belang of eigen zaak vecht?

Telkens staat er in dit hoofdstuk, dat de hand van de Here met Juda en de andere stammen was (vers 19). Waarom hebben ze anders gezamenlijk de Here in Sichem geraadpleegd en Hem als hun Leider aangeroepen?

Niemand die dit verhaal leest, kan er aan voorbij gaan. Het stilvallen van de strijd is een blamage voor de Here en ook voor Israël zelf; tegelijk is het een slecht signaal aan Gods vijanden. De wapenstilstand spruit voort uit een verkeerd motief en het betekent dat Israël zijn messiaanse roeping

om Gods vijanden geen rust te gunnen verzaakt door hen toch te tolereren.

Het voorbeeld van Kaleb en Otniël is hier in dit hoofdstuk (evenals eerder in Jozua) veelzeggend. Zij vernietigen(!) de beruchte Enakieten Sesai, Achiman en Talmai. Terwijl de Enakieten de Israëlieten in de woestijn de stuipen op het lijf joeg, waagden Kaleb en Otniël het om hen in geloof te weerstaan. Daarom zijn juist hier Juda en Simeon als voortrekkers niet te verontschuldigen voor het feit dat ze hun opdracht toch onvolledig uitvoeren. Hoewel het huis van Jozef eveneens een goed begin maakt door Betel te veroveren – waarmee het de Kanaänieten een flinke slag toebrengt – gaan ook Efraïm en Manasse niet ver genoeg. Daardoor blijven veel tegenstanders van Israëls God ten onrechte in leven. En dat in allerlei regio's. Er heerst, zoals gezegd, in het noorden een omgekeerde verhouding: de Kanaänieten wisten hun plek te behouden. Daardoor zijn de verhoudingen met name in het gebied van de stam Dan helemaal omgekeerd: de Kanaänieten wonen niet te midden van de stam Dan, maar Dan woont te midden van de Kanaänieten, ook al zorgt het huis van Jozef ervoor dat de Kanaänieten belasting aan Dan moeten betalen.

Vóór alles geldt hier, dat Israël de strijd niet uit menselijke overwegingen, maar uit geloof op Gods gezag moet blijven voeren. Het heeft immers een heilige oorlog ingezet, niet om anderen hun religie op te leggen. Het is geen djihad: geweld gebruiken om eigen geloof te verbreiden. Het is wel een aanvalsoorlog: de vijanden moeten worden vernietigd. Volwassen geloofsvertrouwen betekent in deze strijd dat je niet afgaat op wat voor ogen en zichtbaar is. Voluit geloven vergt dat je gedrag wordt beheerst door een vast vertrouwen op wat NIET voor ogen is, namelijk de toegezegde zege op al Gods vijanden. Hij begon immers de heilige oorlog tegen de koningen Sichon en Og van Basan om het aan Israël toegezegde gebied Gilead ten oosten van de Jordaan in hun hand te geven! Zo begon Jozua aan zijn taak in het besef dat God vooropgaat (Joz. 5). Hier klinkt een eerste thema door van dit Bijbelboek Richters: voluit geloven in de strijd met Gods vijanden brengt met zich mee dat het volk van God gezamenlijk en ieder persoonlijk zich volledig laat leiden door wat God heeft toegezegd. Dit heet later in de brief aan de Hebreeënen (hoofdstuk 11): waar geloof, of zien op wat niet voor ogen is. Zo vraagt

deze strijd dat men alleen ziet op Gods hulp in het rotsvaste vertrouwen dat er een goede uitslag en toekomst volgt. Al is het niet gemakkelijk te blijven vechten tegen Gods tegenstanders en tegen de vijandelijke cultuur, het is cruciaal op gelovige wijze God dienstbaar te zijn in de verwachting van de verlossing van de wereld, de verdelging van al wie en van al wat God tegenstaat.

Hoofdstuk 2: God reageert beledigd en gebelgd

Verantwoording

Het speerpunt van Israëls opdracht ligt niet slechts in de verdelging van Gods vijanden, de toenmalige heidenvolken, maar in de vernietiging en verwijdering van het heidendom. Alle stammen besluiten om veel Kanaänieten met hun afgodische cultuur een bestaan in het land te gunnen zoals deze zich er overigens zelf weten te handhaven. Daarom valt er een reactie van de Here te verwachten.

Deze reactie wordt ongewoon scherp onder woorden gebracht in vers 1 tot vers 5. De Here blijkt zwaar teleurgesteld, bijzonder beledigd, zelfs getergd te zijn. In zijn bewogen reactie komt nog meer tevoorschijn. In feite worden de fundamenteën van de wereldsamenleving openbaar. De zorg van God voor echte vrede en veiligheid in de mensenwereld.

De Here roept daarom Israël ter verantwoording. Hij is geen verre, onbewogen God, maar leeft en verschijnt als Israëls Leider te midden van de volkeren. Hij dwingt zijn volk tot verantwoording in die essentiële vraag: wat heb je gedaan, waar ben je mee bezig? (vers 2 slot), evenals Hij eertijds Adam met de vraag: waar ben je?, Noach met: hoe leef je? en Abram: waar ga je heen?, tot het afleggen van verantwoording riep.

Hij is diep geraakt, gekwetst en in zijn omgang met het volk toont Hij zich opnieuw van de gevoelige kant. Want in zijn aardse omgang met Israël blijkt Hij weinig geliefd. Daarom zet Hij alles op de kaart van een eerlijke liefdesverhouding met het volk.

Uiteraard is Hij oneindig veel meer dan Hij zich hier in zijn aardse omgang met Israël vertoont. Maar Hij haakt naar een faire relatie met Israël en eist van het volk dat het Hem liefheeft, Hem als de Enige. In deze relatie is Hij erop uit om de wereld te verlossen van elk onrecht en alle kwaad. Want Hij richt zich op het herstel van de wereld, van de schepping en de mensheid door Israël te blijven verkiezen als zijn eigendom en het als een door Hem bemind volk leven met Hem te schenken. Immers, het bestaan van Israël en van de gehele wereld, van de schepping en de mensheid of de volkeren, is van oorsprong ten diepste religieus gefundeerd in Hem. Hij laat alles en allen leven, zo zegt Paulus het later in het centrum van de Griekse wereld (Hand. 17). Er staat dus veel op het spel in het doen en laten van Israël als zijn eerstgeboren zoon (Ex. 4 vers 22-23). In en door Israël moet openbaar worden wat vrede en gerechtigheid voor de wereld betekent. Vandaar die fundamentele vraag: wat doe je nu toch?

Verschijsning

Wie op zich laat inwerken wat er in de eerste vijf verzen van dit tweede hoofdstuk geschreven staat, komt als het ware opnieuw oog in oog te staan met Gods geweldige ingreep in het leven van zijn volk. Je kunt alleen maar tot je eigen schade en nadeel aan deze goddelijke actie op aarde voorbijgaan.

Zowel zijn verschijning als zijn boodschap is belangwekkend. Ga maar na!

De Here zelf verschijnt aan Israël. Het is de Engel van de Here staat er. Dit is de Zoon van God in zijn Oudtestamentische gestalte, zoals Hij mens wordt in de tijd van het Nieuwe Testament. Hij gaat van de stad Gilgal waar Israël het land binnenkwam, naar de plaats die achteraf Bochim (=wenend) genoemd wordt. Volgens de oude Griekse vertaling of Septuagint trekt de Engel vervolgens naar Betel dat in het midden van het land ligt en vandaar naar het noorden van Israël. Drie keer is de boodschap van de Engel van Jahwe hetzelfde. Het staat er daarom maar één keer: God stelt heel Israël in de oudsten verantwoordelijk voor het wangedrag van alle Israëlieten. Hun wangedrag gaat Hem aan het hart.

Op dezelfde manier verscheen Hij in de woestijn als De Leider van Israël (Ex. 14 vers 19 en 23 vers 20), evenzo aan Jozua in Gilgal (Joz. 5), van waaruit Hij nu door het land gaat. Niemand kan er omheen, dat hier iets bijzonders aan de hand is. Het is erop of eronder voor Israël.

Tweeërlei is Gods boodschap: Israël wordt schuldig verklaard voor zijn trouwbreuk. Vooral valt de Here erover dat de heidense altaren niet zijn afgebroken. Daarom - en dat ten tweede - zegt de Here zijn Leiderschap nu neer te leggen. Hij weigert zo nog verder leiding te geven aan Israël. Wel zal Hij de culturele vriendschap die Israël met de Kanaänieten sluit, veranderen in vijandschap.

Na deze doordringende, zware boodschap laat Israël zich niet onbetuigd. Het volk barst uit in tranen; de oudsten wenen en betuigen spijt. Waarom? Omdat ze zich bekeren en alle afgoden opruimen? Ze worden geraakt door wat God zegt over het onheil, het leed waarmee Hij hen fysiek, politiek en economisch zal treffen. Het volk, althans de oudsten, schrikken dan terug voor de *gevolgen* van hun wangedrag! Is dat bekering? Op die essentiële vraag geeft het vervolg het antwoord.

Vergeefs verleden?

De auteur zoemt dieper in op Gods belediging en Israëls wangedrag. Israël krijgt geschiedenisles. Alleen al hun verleden zou hen tot inkeer moeten brengen. Dit verleden wordt achteraf, maar ook als een vooruitblik neergezet in de verzen 6 tot 20. Het lijkt erop dat Samuel de auteur is. Het ademt zijn manier van spreken en het lijkt erop dat de auteur uit eigen ervaring schrijft (vers 17). Samuel is de laatste richter (Hand. 3 vers 24; 13 vers 20) en weet als geen ander hoe Israël zich voortdurend misdraagt en wat er telkens aan schort. In ieder geval geven de verzen 6 tot 19 een evaluatie van wat er gebeurd is en gebeurt en wat er in wezen aan de hand is in de omgang van God met zijn volk en van Israël met de Here. Het is een evaluatie met het oog op Israël zelf, maar ook ten bate van de volkeren in en rondom Kanaän.

Met klem wordt er verhaald hoe het onder de leiding van een mens als Jozua en onder dat van de oudsten goed ging tijdens de eerste generatie. De tweede generatie van oudsten raakt kennelijk gewend aan de cultuur en de cultus van de Kanaänieten. Deze oudsten schijnen het nu normaal te vinden dat de afgoden, de Baäls, de goddelijke heren van de steden, van het gebergte en van het platteland, en de Astartes of moeders van de bevolking, door Israël worden vereerd. Het is nodig hier straks verder op in te gaan.

Nu gaat het eerst om de schuldigen, de oudsten. Mozes heeft deze structuur van de oudsten als het bestuur van Israël in de woestijn meegegeven. Uit de twaalf stammen liet hij vóór het vertrek van de Sinaï oudsten aanwijzen die in elke stam een goed bestuur en een goede rechtspraak moesten garanderen. Iedereen wist toen tot wie hij of zij zich met geschillen en moeilijkheden kon richten. Geleidelijk aan accepteren de oudsten van de tweede generatie na Jozua, dat de Israëlieten hun heil zoeken in de afgoderij van de Kanaänieten.

Dit geslacht wordt aangeduid als de generatie die Gods werk van verlossing niet uit eigen ervaring kent. Met andere woorden, ze hebben Gods bevrijdingswerk niet met eigen ogen gezien en zetten dan een streep door hun verleden. Ze luisteren ook niet naar de monumenten die onder andere in Gilgal (de opgerichte twaalf stenen) getuigen van Gods verlossingswerk.

Anders gezegd, de fout ligt niet maar in het feit dat de heidense volken in Kanaän hun plek behouden, maar de Here struikelt er specifiek over, dat het heidendom ingang vindt in de dagelijkse praktijk van het leven van de Israëlieten, en dat zelfs in ruime mate en overal in het land. Daarmee zetten ze in het bijzonder een streep door hun woestijnverleden, hun leerperiode.

Uniek bestaan van Israël

Waarom is dit het heikele punt in Gods omgang met Israël en van Israëls omgang met Jahwe, namelijk dat Israël eigen en andere religies combineert? Dus ook andere goden vereert? Er wordt niet gezegd,

dat werkelijk iedereen tot een volledige afgoderij vervalt: zij beginnen(!) te doen wat slecht is in Gods ogen (vers 11). Tegelijk is het moeilijk na te gaan hoe massaal deze afval van de Here om zich heen grijpt.

De kernvraag is evenwel: waarom moest Israël een grote omweg door de woestijn maken naar het beloofde land? Waarom mocht het niet rechtstreeks naar Kanaän gaan? Het antwoord is tweeledig. Niet alleen om bij de Sinai tot Gods bijzondere eigendom te worden verklaard (Ex. 19), maar evenzeer om gezamenlijk een stageperiode door te maken. Deze leerperiode was in de woestijn telkens aan de orde zodra de Israëlieten via Mozes door God opgevoed werden in de rechte wegen en voorts leerden dat ze bij voedselgebrek niet op de natuurlijke voorzieningen aangewezen zijn voor hun dagelijkse levensonderhoud.

Voor water, brood en vlees waren ze niet afhankelijk van wat de woestijn opleverde, maar van God die telkens zijn Woord sprak om hen dagelijks te verschaffen wat ze nodig hadden. God gaf hen het manna uit de hemel, water uit de rotsen en vlees uit de lucht (gevogelte). Dit alles verkregen ze op Gods Woord, Gods bevel. Dat was uniek. Daardoor leerden ze dat God over alle natuurkrachten en de voorzieningen in de woestijn beschikt en dat Hij deze telkens op tijd inzette voor zijn beminde volk. Daarin ligt nu juist het exclusieve, unieke bestaan van Gods volk: aangewezen te zijn op Gods bevel, zijn machtswoord. Hij bewijst zodoende telkens aan de Israëlieten dat Hij met hen meebeweegt en dichtbij/nabij zijn volk is: zodra ze mopperen hoort Hij hen en grijpt Hij via Mozes, soms zelfs live, in. Immers door het Woord is alles geworden en op Gods Woord of bevel wordt alles geschonken. Dit was een goede les om hun unieke bestaan te begrijpen en zich verre te houden van de omringende cultuur. Niet dat ze een beter of rechtvaardiger volk zijn, maar een volk dat een unieke houding moest aannemen waar het om de dagelijkse voorzieningen ging vanuit de exclusieve relatie met de Here als Schepper van hemel en de aarde.

Vanwege het verbond met Hem konden ze altijd rekenen op Hem. Die unieke verbondsrelatie met Jahwe wordt hier vergeleken met een huwelijk, de verhouding van een gehuwde man met zijn vrouw en omgekeerd van de gehuwde vrouw met haar man. Het is een relatie die uit liefde geboren is en dus staat of valt met al dan niet van harte betoonde liefde. Een gehuwde man en zijn vrouw zullen elkaar behagen en elkaar voldoening schenken, wederkerige voldoening geven in hun dagelijkse liefdesverkeer. Dit maakt de auteur in zijn beschrijving van Israëls geschiedenis in deze verzen duidelijk. De Here zoekt voldoening in Israël door hun dagelijkse erkenning dat Hij voor hen de enige, unieke God is. Op basis van het verbond houdt gerechtigheid voor Israël in dat het de verplichting tot unieke liefde, faire zedelijkheid en billijkheid nakomt. Deze verplichting staat niet op zichzelf, maar rust in de liefdevolle relatie. Daarom wordt het gedrag van de stammen van Israël en hun verval tot afgoderij hen zwaar aangerekend.

Verleidelijke afgoderij?

Wat is er zo karakteristiek voor afgoderij? De heidenvolken menen voor hun dagelijkse behoeften en de economie van hun land aangewezen te zijn op de hogere machten en de natuurlijke voorzieningen. Zij vereren de Baäls als ingebeelde hoge heren van stad en land als symbolen van de natuurkrachten om zich tegen elk onheil te beveiligen en zich te verzekeren van hun dagelijks voedsel en gezondheid, van hun welvaart en welzijn. Daarom zoeken ze via de Baäls in feite de hogere machten te behagen en roepen ze hen aan om goddelijke, krachtige hulp. Hierin ligt de ware aard van de verering van Baäl en Astarte.

Baäl werd als de baas van het stads- en plattelandsleven gezien en zijn vrouw Astarte stond voor de moederlijke natuurkracht om haar fans te beschermen en te verzorgen. Voor het besef van alle Kanaänieten waren Baäl en Astarte als godheid en godin onafscheidelijk van elkaar en vulden ze

elkaar aan als man en vrouw voor een vruchtbaar leven. Zij omspanden het leven van elke dag, zodat de Kanaänieten bij hen hun zekerheid zochten om te kunnen overleven.

Israël leerde al jong in de woestijn zich juist niet afhankelijk te weten van de natuurlijke voorzieningen en niet van ingebeeelde, zichtbaar gemaakte hogere natuurkrachten als evenzeveel hoge heren. Toch nemen ze deze heidense cultuur en cultus over en vereren ze de Baäls en de Astartes. Daarmee zetten ze een streep door hun stageperiode en breken ze hun exclusieve bestaan op. Daarom worden ze zwaar afgerekend op hun relatie met de afgoden.

Is het evenwel voor Israël niet verleidelijk ook de Baäls en Astartes van elke stad en dorp te eren? Die religie is in de Richtertijd voor allerlei mensen van groot belang. De Israëlieten moeten tijdens deze generatie een geweldige economische omslag maken. Dat mag niet lichtvaardig worden vergeten. Ze waren vooral veehouders, herders Nu worden ze veelal land- en tuinbouwers. Hun economie rust voortaan op een land dat vruchtbaar is door de regen uit de hemel en hun bestaan is afhankelijk van wat de land- en tuinbouw opbrengt. Is het dan niet verleidelijk om veel van eigen inspanning te verwachten en van de gewoonten die in de land- en tuinbouw van kracht zijn?

We kunnen vandaag gemakkelijk over die economische omslag heen lopen. Maar is het niet altijd verleidelijk om je van de toepassing van de gewoonten van het land en eigen inspanning afhankelijk te weten? En dan aan je eigen inspanningen en aan natuurlijke voorzieningen of krachten je geluk af te meten in plaats van aan wat God belooft en toedeelt?

Kijk ook naar de andere kant van destijds. Hoe ervaren de Kanaänieten de komst en aanwezigheid van de Israëlieten? Zij zien hen als nieuwkomers en veelal als indringers in hun land. Blijven deze nieuwe bewoners een andere godheid vereren dan kan dit hen als Kanaänieten duur te staan komen. Want die Hebreeuwse religie werpt heel hun ordelijke, natuurlijke gang van zaken ondersteboven. Hun goden heersen over het land en Israël doet er goed aan zich aan te sluiten bij of aan te passen aan hun land- en tuinbouwreligie.

Wat de Israëlieten zelf betreft, zou het hen een gevoel van veiligheid kunnen geven als zij deze land- en tuinbouw religie deels of geheel overnemen. Alleen al uit onzekerheid en vrees voor onheil zou het hen daartoe gemakkelijk kunnen brengen. Stel je voor dat je die land- en tuinbouwgoden verstoort en kwaad maakt! Dat zou misschien rampen kunnen veroorzaken!

En wat te denken van de feesten voor Baäl en Astarte? Hun verering betekent een vrolijke religie. Bij de feestvieringen komt het aan op eten en drinken, dansen en zingen en deze gaan gepaard met veel seksuele, ongebreidelde wellust. Deze cultus staat dan ook bekend als een feest van allerlei vreugde. Wie zou daar niet in willen meegaan, of deels daaraan deelnemen? Ook Israël hunkert immers naar vrolijkheid en vreugde en vreest de hogere machten die geen mens in de hand heeft. Je moet maar durven om deze goden niet tevreden te stellen en geen voldoening te geven! Vrees voor goden en traagheid in religieuze zaken kunnen hand in hand gaan en zo maar tot deze afgoderij verleiden. Over deze verleiding, waarmee Israël te maken krijgt, kun je niet lichtvaardig heen stappen.

Kennis van de hemelse wereld is dan van doorslaggevende betekenis. De dienst aan de ware, af en toe tastbare God blijft een kwestie van geestelijk inzicht en erkenning. Elke mannelijke en vrouwelijke kracht in de schepping vindt in Hem zijn oorsprong en bestaan. Hij alleen heerst over alles en allen. Dit vereist wel, dat je blijft geloven in (alleen!) God als de Almachtige!

Veelvoud van verlossers: richters

De trouwbreuk van Israël beantwoordt de Here niet met een scheiding. De Here verbreekt de relatie met Israël niet. Hij gaat zich wel tegen Israël keren. Zodra Israël vanwege Gods straf wordt geplunderd door rondzwervende benden en ook door vijanden wordt belegerd en beoorloogd, trekt de Here zijn handen van Israël af en keert Hij zich met en in dat onheil tegen hen (vers 15). Telkens als de vijanden

aanstormen is Hij niet meer met, maar tegen hen. Hij dreigt dus niet alleen met onheil in de woorden van vers 4 en 5, maar Hij brengt dit daadwerkelijk over Israël, zo leert de geschiedenis.

Tegelijk bewijst Hij dat Hij niet met Israël breekt. Want Hij zoekt een oplossing om toch voldoening in Israël te vinden en de relatie te herstellen. Zodra ze Hem om hulp roepen antwoordt Hij en stuurt Hij richters. Opnieuw is dit een bewijs dat de Here geen verre, onbewogen God is, maar in de aardse situatie naar Israël toekomt en dichtbij is. Telkens grijpt Hij in door middel van richters om Israël tot bekering te brengen en hen terug te dringen naar hun verleden en voort te sturen naar een glorieuze toekomst.

Vers 17 kun je moeilijk anders lezen dan als een wonder van ware (eeuwige!) liefde. Want wat zijn die richters? Het gaat niet om de gewone oudsten die te midden van hun stam een goed bestuur moeten neerzetten, moeten rechtspreken in geschillen en in militaire zin voorop moeten gaan in de strijd als hoofden van duizend en honderd, zoals Mozes dit in Israël had georganiseerd.

Dit Bijbelboek wordt soms het boek Rechters genoemd. Dit is onterecht. De bedoelde richters zijn veel meer dan rechters.

Ze hebben de opdracht om zowel extern als intern onrecht te overwinnen, van onrecht te bevrijden. In tijden van onderdrukking moeten ze de vijanden uit het land verdrijven en Israël vrede bezorgen. Want vijanden die Israël onderdrukken en het land veroveren begaan onrecht. Dan tasten zij namelijk Gods eigendom aan en verdienen ze goddelijke straf die de richters de vijand moeten toedienen. Deze richters hebben allereerst een militaire taak naar buiten toe.

Bovendien moeten ze intern onrecht onder de Israëlieten tegengaan, daarvan bevrijden en zowel het volk als elk persoon daartegen beschermen. Elke schending van Gods liefdeswet moeten ze juridisch bestraffen, voorts collectieve en individuele geschillen beslechten, zodat het volk in heilzame vrede en gerechtigheid een heilig volk zal zijn. Derhalve hebben ze tegelijk een religieuze en juridische taak om Israël voor afwijking van Mozes' wetsprediking te behoeden en van afwijking en zeker van afgoderij te vrijwaren.

Deze richters zijn bijzondere, hemelse gaven van God aan zijn volk, die niet, zoals de oudsten, uit het volk worden gekozen of aangesteld. In bepaalde regio's van het land worden de richters rechtstreeks door God tot hun taak, hun ambt, geroepen om het volk te richten: te besturen en te leiden om God te dienen en voor God in heiligheid te leven. Niet elke richter krijgt alle taken te vervullen, sommigen wel, anderen niet. Er komt een vloeiende variatie in hun optreden. De ene opdracht kan de andere taak overlappen; ze grijpen op elkaar in of een richter staat slechts voor een enkelvoudige taak. Want vóór alles moet de liefde voor God onder het volk terugkeren. De noodzaak voor hun optreden is dus zowel reddend als beschamend.

De auteur vertelt voorts, dat deze bijzondere ambtsdragers Israëls hart niet kunnen veranderen. Na hun dood vervalt het volk toch telkens tot afgoderij. En dat niet maar als een blote herhaling, zegt de Bijbelschrijver. Er is groei in afgoderij. Steeds minder blijkt Israël terughoudend om (ook) de Baäls en Astartes te vereren. Het lijkt steeds gewoner onder de Israëlieten om die cultus erop na te houden en daarin vrolijkheid te beleven. Vers 17 zegt dat het volk na de dood van de richter er haast bij heeft om terug te keren tot de Baäls en Astartes. Het gaat dus van kwaad tot erger, waarom Israël als een verstokt volk wordt getypeerd. Dit is een tweede motief dat in het vervolg bij de richters tot en met Samuel tot uiting komt.

Veelvoud van vijanden en Israëls diepste motivatie

Vanaf vers 20 wordt in dit hoofdstuk aangegeven welke tegenmaatregelen de Here neemt om zijn relatie met Israël voort te zetten en dichtbij zijn volk te blijven. Daarin blijkt hoezeer het menselijk handelen van het volk samengaat met de aardse activiteiten van Israëls God. Al het negatieve vormt Hij om tot dienst aan het heilsbelang van Israël. En dit alles ten aanschouwen van de omringende

volken, zodat ook deze kunnen inzien hoe anders de Here als de God van Israël in liefde omgaat met zijn volk, anders dan de Kanaänieten in het contact en het optreden van hun goden gewend zijn. Nauwkeurig worden Israëls vijanden nog eens opgesomd. Het zijn er nogal wat!

Het feit dat er Kanaänieten te midden van Israëls stammen wonen door Israëls nalatigheid, voorkwam dat verlaten streken verwilderden. Nu heeft het een ander, een tweede doel. Eigenhandig zal de Here ervoor zorgen dat de vrienden van Israël in vijanden veranderen en dat hun vijandige cultuur een middel wordt om bij het volk de proef op de som te nemen en te zien wat hun echte motivatie is om Gods volk te willen zijn.

De Kanaänieten en hun goden zullen Israël in ellende storten. Dit slaat niet alleen op de Kanaänieten, maar op alle volken die nog op Gods program van verdwijning staan, daar Jozua er niet aan toekwam om hen allen uit te roeien. Dan gaat het om de Filistijnen in de kustvlakten tot en met de Sidoniërs en

Hevieten in de Libanon en in het Hermongebirge in het verre noorden (hoofdstuk 3 vers 1-3). Diverse richters zullen zich tegen de Filistijnen moeten keren en dat zijn gevreesde strijders (afb. uit: E.H. Hindson, *The Philistines and the Old Testament*, Grand Rapids 1971, p. 44).

Wat beweegt God tot deze derde maatregel: de omkering van vriendschap tot vijandschap als proef op de som voor Israël? Het is inzicht gevend dat de Here zo nadrukkelijk over zijn bedoeling spreekt. Hij blijkt het oog te hebben op de diepste motivatie van Israël. Als straf op de zonde van afgoderij en nalatigheid zal de Here de Kanaänieten tegen Israël opzetten om te zien of Israël de strijd met

Gods tegenstanders wel *wil* voeren.

De tweede generatie na Jozua is niet met strijd opgegroeid en laat het er bij zitten, maar de Here zal hen dwingen kleur te bekennen: **willen** ze de begonnen en geboden strijd voor Hem wel voeren? Hij forceert deze beslissing. De vijandschap dwingt hen te leren vechten, zodat ook zij vertrouwd raken met Gods heilige oorlog. Als volk moeten de Israëlieten het duidelijk maken: wat doen ze, wat willen ze doen? Want Gods volk, welke generatie ook, mag de strijd tegen ongerechtigheid en afgoderij niet verzaken. Dan alleen kunnen ze Gods heilige volk blijven en zo zullen ze zich publiek waarmaken.

Dit herinnert aan de laatste daad van Jozua. Hij stelde Israël te Sichem voor de vraag: 'wat willen jullie nu?'. Daarmee riep hij het volk op om zich met *hart en ziel* aan de Here te wijden. Na de tweevoudige instemming van het volk richt Jozua een grote steen op in Sichem als getuige van Israëls (niet alleen uiterlijke, maar vooral) *hartelijke* ja-woord aan de Here (Joz. 24 vers 27).

De ellende die Israël door zijn afgoderij nu toch over zich heen haalt, maakt de Here tot een middel ter bekering (nota bene!). Hun zondig handelen laat de Here samenvallen met zijn bedoeling om de liefdesrelatie te testen en te herstellen, zodat Hij weer voldoening zal krijgen uit zijn omgang met Israël en Israël omgekeerd een heilige vrede ondervindt in het dagelijks bestaan.

Het is tegelijk een middel om andere volken jaloers te maken, zoals Mozes leerde in Deut. 4 vers 4-7. Deze volken moeten aanschouwen wat Israëls omgang met Jahwe op aarde teweeg brengt, wanneer de Israëlieten Hem te hulp roepen. Ze moeten zien welke bijzondere gerechtigheid Israël kent in het naleven van Gods liefdeswet en wat een zegenrijke vrede Israël ontvangt op hun hulpgeroep! En dat, terwijl het roepen van de Kanaänieten tot hun goden nooit zekerheid verschaft of ze uit hun politieke, economische en sociale ellende (gezamenlijk of individueel) verlost worden.

Israël zelf is niet superieur, maar de dienst aan Jahwe kan hen in wijsheid en zegen ver uit tillen boven de religie van de andere volkeren (Deut. 4 vers 7 en 8)!

Voor het vervolg van dit Bijbelboek blijft nu extra de vraag hangen: *wil* de nieuwe generatie van Israël met hart en ziel de Here dienen door voor Hem te strijden? Elke generatie moet opnieuw deze strijd leren en aangaan! Niet alleen voor zichzelf, maar ook als een unieke (roepings- of zendings-)dienst aan alle volkeren. Dit was wat Jozua Israël zozeer op het hart had gedrukt (hoofdstuk 23 en 24)!

Die oude stem van Jozua was echter danig verstomd. Daar gaat de Here nu wat aan doen. Daarom nu een regelmatige gift van extra aardse leiders aan Israël. Want zijn wereldwijde bevrijdingsplan moet doorgezet worden. Hij geeft Israël als zijn zoon in de wereld het leven met de roeping of de zending om te tonen hoe dichtbij of nabij het Woord is dat vrede, rust en ware gerechtigheid kan brengen (vgl. Joh. 3 vers 16 én 17). Hier ligt de diepe achtergrond van heel het Bijbelboek Richters.